

2025 RAMAZAN VAAZ SİLSİLESİ:

19.GÜN

İSLAM'DA MAHREMİYET VE TECESSÜSÜN YERİ!

(GİZLİLİĞİN KORUNMASI VE İNSAN İLİŞKİLERİNDE
SAYGI TEMELLİ AHLAK)

YAZAR: ALİ AYKAÇ

وَلَا تَجَسَّسُوا

“...Birbirinizin gizli yönlerini araştırmayın (tecessüs etmeyin)...”

Hucurât, 49/12

iletişim : (0)541 934 3778

daha fazlası için: www.aliaykac.com

Bu içerik, yazarının izni olmadan kısmen veya tamamen kopyalanamaz ve dağıtılamaz. İlgili yasağa aykırı hareket eden kişiler hakkında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre telif hakları kapsamında yasal işlem başlatılacaktır.

بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

Hamd, bizleri hidayetiyle şereflendiren, mahremiyetin korunmasını bir fazilet olarak bildiren, her şeyi hakkıyla bilen ve gören **Yüce Allah'a** ﷺ mahsustur. **Salât ve selâm**, insanların sırlarını araştırmayan, hataları örten, mahremiyete en yüksek hassasiyeti gösteren, merhamet timsali **Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa** ﷺ ve onun izinden giden tüm mü'minlerin üzerine olsun!

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

İnsanın, yaratılıştan itibaren sahip olduğu en temel haklardan biri mahremiyet hakkıdır. Kişinin ailesiyle, eviyle, özel hayatıyla ve düşünceleriyle kendisine ait bir alanı olması, onun insanlık onurunun ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak tarih boyunca bu hak kimi zaman merak, kimi zaman ise kötü niyetle ihlal edilmiş; bireylerin özel hayatları araştırılmış, kişisel mahremiyetlerine zarar verilmiştir. **İşte bu noktada İslam, tecessüsü yani başkalarının özel hayatını araştırmayı kesin bir dille yasaklamış, bu tutumu ahlaki yozlaşmanın bir sebebi olarak görmüştür.**

Tecessüs التجسس sözlükte “*gizlice araştırmak, casusluk yapmak, başkalarının mahremiyetini öğrenmeye çalışmak*” anlamlarına gelir. İslam literatüründe ise, *bireyin özel hayatını izinsiz araştırmak, insanların gizli yönlerini açığa çıkarmaya çalışmak, onların hata ve kusurlarını ortaya dökmek* gibi olumsuz tutumları ifade eder.

İslam ahlakında mümin, kendisini ilgilendirmeyen meselelerle meşgul olmayan, insanların kusurlarını örtmeye çalışan ve başkalarının özel hayatına girmeyen bir şahsiyet olarak tanımlanır. Bu noktada, tecessüsün sadece bir ahlaki zaaf olmadığı, aynı zamanda büyük bir günah olduğu açıkça görülmektedir.

İslam'da mahremiyetin korunması ve tecessüsün yasaklanması, doğrudan Kur'ân-ı Kerîm'in emirleriyle sabittir. Yüce Allah ﷻ, Hucurât Sûresi'nde şöyle buyurur: ***“Ey iman edenler! Zandan çokça kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli yönlerini araştırmayın (tecessüs etmeyin). Birbirinizi gıybet etmeyin! Sizden biri, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, tövbeleri çokça kabul edendir, çok merhamet edendir.”***¹

Bu ayet, İslam'ın sosyal hayatı nasıl şekillendirdiğini, bireyler arasındaki güveni ve saygıyı nasıl koruduğunu gösteren en önemli emirlerden biridir. Burada Rabbimiz ﷻ, Müslümanları üç temel kötülükten sakındırmaktadır:

1. Kötü zan ظَنٌّ – İnsanlar hakkında kesin bir bilgiye dayanmadan olumsuz düşüncelere kapılmak, suizan beslemek.

¹ Hucurât, 49/12. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

2. Tecessüs تَجَسُّس – Başkalarının özel hayatını araştırmak, gizli hallerini öğrenmeye çalışmak.

3. Gıybet غيبة – Bir kişinin hoşlanmayacağı sözleri onun arkasından söylemek.

Bu üç yasak, aslında birbirini besleyen ve insana da topluma da zarar veren **manevi hastalıklardır**. **Kötü zan besleyen kişi, o zannını doğrulamak için başkalarının özel hayatını araştırmaya başlar. Araştırmaları neticesinde elde ettiği bilgileri de başkalarına aktararak gıybet ve iftiraya yol açar.** İşte bu yüzden İslam, bireyin yalnızca kendi nefsini muhasebe etmesini, başkalarının gizli yönleriyle ilgilenmemesini emretmiştir.

Ayetin ilk kısmında Yüce Allah ﷻ **“Zandan çokça kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır.”** buyurarak, zan ve suizannın mahiyetine dikkat çekmektedir. Buradaki **“zan”** ifadesi, mutlak olarak her türlü düşünceyi değil, **delilsiz ve asılsız ithamları, kötü niyetli çıkarımları ve başkalarına iftira atmaya sebep olabilecek önyargıları** ifade etmektedir. Zira bir insan hakkında kesin bilgiye dayanmayan her olumsuz kanaat, suizan olarak değerlendirilir ve bu, kişinin hem kendisine hem de muhatabına zarar verir.

Ayetin devamında ise **“Birbirinizin gizli yönlerini araştırmayın وَلَا تَجَسَّسُوا** buyurularak, tecessüs açık bir şekilde yasaklanmaktadır. **Tecessüs, bireyin mahremiyetine yönelik bir**

saldırıdır ve bu saldırı, toplumda güvensizlik, huzursuzluk ve kin tohumlarının ekilmesine sebep olur. Müslümanlar arasında sevgi ve güvenin yerleşmesi için insanların birbirleri hakkında kötü zan beslememesi ve özel hayatlarını araştırmaması esastır.

Ayetin son kısmında ise ***“Birbirinizi gıybet etmeyin! Sizden biri, ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz!”*** buyrulur, gıybetin korkunç bir benzetme ile açıklandığını görmekteyiz. İslam, gıybeti ve mahremiyet ihlalini, insan onuruna saldırı olarak kabul etmiş ve bunu ölü eti yemek gibi iğrenç bir fiille kıyaslamıştır. Zira bir insanın kusurlarını araştırıp bunları yaymak, onu ölü bir beden gibi savunmasız hâle getirir, itibarını zedeler ve toplumda onun saygınlığını yok eder.

Ayette tecessüsün kötü zan ve gıybetle birlikte zikredilmesi, bu üç günahın birbirine bağlı olduğunu göstermektedir. **Suizan, insanı tecessüse sürükler; tecessüs ise gıybeti kapı açar.** Bir insan, bir başkası hakkında olumsuz bir zan taşıdığı anda, bu zan üzerine delil arama eğilimine girer. Özel hayatını araştırır, kusurlarını öğrenmeye çalışır. Oysa İslam, kişinin kendi kusurlarına yönelmesini, kendi nefsini muhasebe etmesini ve başkalarının hatalarını örtmesini tavsiye eder. Peygamber Efendimiz ﷺ bu konuda şöyle buyurmuştur: ***“Ey diliyle iman edip de kalbine iman yerleşmemiş olanlar! Müslümanların gıybetini yapmayın! Onların gizli yönlerini araştırmayın! Kim onların mahremiyetini araştırırsa, Allah da onun gizli kusurlarını ortaya***

çıkartır. Kimin gizli kusurlarını Allah ortaya çıkarırsa, onu evinin içinde bile rezil eder!”²

Bu hadis, tecessüsün ne kadar ağır bir günah olduğunu ve ahirette karşılığının nasıl olacağını açıkça göstermektedir. **Allah ﷻ insanların hatalarını örtenleri örter, gizli yönlerini araştıranları ise dünyada ve ahirette rezil eder.**

İslam, bireyin mahremiyetini en üstün değerlerden biri olarak kabul eder ve insanların özel hayatlarının ihlal edilmesini büyük bir günah olarak görür. **Bir Müslümanın evi, onun dokunulmaz alanıdır ve hiçbir şekilde izinsiz girilmemeli, içeride olup bitenler araştırılmamalıdır.** Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır: ***“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, sahiplerinden izin almadan ve onlara selam vermeden girmeyin. Bu, sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki düşünür ve ibret alırsınız.”³***

Ayette geçen ***“Kendi evlerinizden başka evlere, sahiplerinden izin almadan ve onlara selam vermeden girmeyin.”*** emri, mahremiyetin dokunulmazlığını vurgulamaktadır. İslam, bir

² Ebû Dâvûd, Edeb, 35; Tirmizî, Birr, 85. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ

³ Nûr, 24/27. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

insanın eviyle onun mahremiyetini özdeşleştirir. Ev, sadece fiziksel bir mekân değil, aynı zamanda bireyin özel hayatının, ailesinin ve iç huzurunun korunduğu bir sığınaktır.

İzinsiz bir şekilde bir başkasının evine girmek, sadece fiziki bir ihlal değil, aynı zamanda bir insanın özel hayatına duyulan saygısızlığın ve ihlal edilen bir hakkın göstergesidir. Bu yüzden, İslam’da kapı çalmadan veya izin almadan bir eve girmek yasaklanmıştır. Peygamber Efendimiz ﷺ de bu konuda son derece hassas davranmış ve şöyle buyurmuştur: ***“Eğer bir kimse izinsiz olarak (evinin içine) bakacak olursa ve sen ona bir taş atıp gözünü çıkarsan, bundan dolayı sorumlu olmazsın.”***⁴

Bu hadis, İslam’ın mahremiyeti koruma konusundaki katı duruşunu açıkça gözler önüne sermektedir. Bir insanın evine izinsiz girmekle, pencereden veya kapı aralığından içeriye bakmak arasında fark yoktur; her ikisi de aynı mahremiyet ihlaline yol açmaktadır.

Ayetin devamında yer alan ***“Bu, sizin için daha hayırlıdır.”*** ifadesi, sadece mahremiyetin korunmasını değil, aynı zamanda toplumda saygı ve nezaket kültürünün yaygınlaştırılmasını da hedeflemektedir.

⁴ Buhârî, Diyât, 23; Müslim, Âdâb, 41. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَوْ أَنَّ امْرَأًا اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَحَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ فَقَطَعْتَ عَيْنَهُ مَا كَانَ عَلَيْكَ جُنَاحٌ

İslam, sosyal ilişkilerin güven ve karşılıklı saygı temelinde şekillenmesini ister. Bir eve girerken izin istemek ve selam vermek, bu güveni pekiştirir. İzin istemek, karşı tarafa hazırlık yapma ve kendini rahat hissetme imkânı verir. Selam vermek ise, karşılıklı samimiyeti artırarak sosyal bağları kuvvetlendirir. Nitekim başka bir hadiste, Peygamber Efendimiz ﷺ şu uyarıyı yapmaktadır: “Siz, birbirinize karşı yabancıların (kibirli toplumların) yaptığı gibi ayağa kalkmayın! Biriniz, arkadaşının evine girmek istediğinde ona izin verilinceye kadar içeri girmesin!”⁵

Bu hadis, İslam toplumunda insanlar arası ilişkilerin, en temel insani değerlerden olan saygı, nezaket ve empati temelleri üzerine inşa edilmesi gerektiğini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Ev sahibinin hazırlıksız yakalanmaması, ona saygı gösterilmesi ve onun huzurunun, özel alanının korunması esastır. Misafirin ev sahibinin izni olmadan, onun mahremiyetini ihlal etmemesi, ev sahibinin gönül rahatlığına zarar vermemesi gerekmektedir. İslam, kişilerin kendilerini rahat ve güvende hissettikleri bir ortamda yaşamalarını hedefler. Bu bağlamda, başkalarının özel hayatlarına saygı göstermek, onların izni olmadan içeri girmemek, onlara huzur ve güven sunmak, İslam’ın sosyal hayatı düzenleyen önemli ilkelerindendir.

⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 124. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَقُومُوا كَمَا تَقُومُ الْأَعَاجِمُ يُعْطَمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا. وَلَا يَدْخُلُ أَحَدُكُمْ بَيْتَ صَاحِبِهِ حَتَّى يُؤْذَنَ لَهُ

Ayetin sonunda geçen **“Umulur ki düşünür ve ibret alırsınız.”** ifadesi, bu emrin sadece şekli bir kural olmadığını, insanları düşünmeye ve bilinçlenmeye sevk eden derin bir hikmete sahip olduğunu göstermektedir.

Burada Kur’ân-ı Kerîm, insanlara şu mesajları vermektedir:

- *Mahremiyeti ihlal ettiğinizde sadece bir insanın huzurunu bozmazsınız, aynı zamanda toplumun güven yapısını da zedellersiniz.*
- *Başkalarının özel alanına saygı gösterdiğinizde, aynı saygıyı kendiniz için de görürsünüz.*
- *Nezaketsaygının olmadığı bir toplumda güven kalmaz, güvensiz bir toplumda ise huzur olmaz.*

Bu ayet, Müslümanlara empati yapmayı ve başkalarının haklarına duyarlı olmayı öğretmektedir. Çünkü başkalarının özel hayatına saygı gösteren, kendi özel hayatına da saygı bekleyebilir.

Rabbimiz! Bizleri, Mahremiyetin değerini bilen, başkalarının sırlarını araştırmaktan sakınan, edep ve hayâ ile süslenen müminler olmayı bizlere nasip eyle!
(Âmin!..)

وَأٰخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ, الفاتحه